

Прадмова

Гэты выпуск прымеркаваны да сёлетніх сотых угодкаў Акту 25 сакавіка. Упершыню за доўгі час гэтая падзея адзначалася не толькі т.зв. незалежным грамадствам, але і на дзяржаўным узроўні. Першае выданне акадэмічнай манаграфіі «Беларуская Народная Рэспубліка. Крок да незалежнасці» разышлося вокамгненна. Выдаўцам давялося тэрмінова рабіць дадрук. Са згоды ўладаў у менскім Купалаўскім парку быў усталяваны камень з мемарыяльнай дошкай у гонар Івана і Антона Луцкевічаў. У музеях праводзіліся выставы, прысвечаныя БНР.

Такі фармат святкавання, з аднаго боку, быў безумоўным поспехам нацыянальнага руху, а з другога, у гэтым адбіўся вялікі грамадскі інтарэс да гісторыі БНР, які, як кажуць эканамісты, сфармаваў плацежаздольны попыт.

У выніку на зацікаўленую публіку абрынулася маса інфармацыі і камерцыйных прапаноў. Можна сказаць нават болей: вакол Акту 25 сакавіка ўзнікла адмысловая індустрыя, якая прадукуе друкаваную і візуальную прадукцыю, а разам з тым сімваліку і атрыбутыку. Недасведчанаму чалавеку не прыходзіць на думку, што купляючы майку, а часам і паштоўку з сімвалікай БНР, ён аддае грошы за сучасную стылізацыю, падрыхтаваную дызайнерамі з непрыхаванымі маркетынгамымі мэтамі. Не трэба гаварыць, што і за кожным афіцыйным мерапрыемствам або выданнем на гэтую тэму стаіць пэўны ідэалагічны, а нярэдка і прапагандысцкі інтарэс.

Мы выдалі гэты выпуск, каб наш чытач мог пагрузіцца ў аўтэнтычны свет БНР і Акту 25 сакавіка, а не больш ці менш удалых стылізацый пад яго. Мы адабралі толькі арыгінальныя матэрыялы, не дапускаючы ніякіх рэканструкцый.

Другая палова 1910-х гадоў — гэта час бурнага развіцця кнігадруку і фатаграфіі. Шукаючы адэкватныя сродкі падачы матэрыялу, мы наважыліся

звярнуцца да чытача не мовай тэкстаў, а мовай візуальных вобразаў, зафіксаваных у друкаванай публікацыі, рукапісным дакуменце, чорна-белай фатаграфіі або каляровым плакаце ці паштоўцы. Дзякуючы гэтаму ў выпуску дакументы прамаўляюць самі за сябе: тут няма ўзніклых пастфактум ідэалагічных канструкцый або навуковых інтэрпрэтацый. Мы пэўныя, што дзякуючы такому спосабу падачы гэтыя старыя дакументы будуць адкрыццём для большыні нашых чытачоў, а значыць, заживуць новым жыццём.

Рыхтуючы гэты выпуск, мы стараліся ўнікаць паўтору шаблонных сюжэтаў, звязаных з БНР. Для нас таксама былі важныя тэмы, якія застаюцца надзвычай актуальнымі ў Беларусі і праз сто гадоў: беларуская мова як мова урадовых актаў, уніформа і знакі адрознення беларускіх вайскоўцаў, беларуская нацыянальная сімваліка, і г.д. На жаль, не ўсе сюжэты ўдалося належна раскрыць. Ёсць як тэматычныя прагалы (адразу папросім прабачэння за тое, што ў раздзеле «Дзеячы» не вытрыманы гендэрны баланс), так і нераўнамернае асвятленне тэматычных ліній, пазначаных у змесце.

Аснову гэтага нумару склалі матэрыялы, якія назапасіліся ў архіве «ARCHE» за 20 гадоў яго існавання. Таму не давялося рабіць велізарных намаганняў для яго падрыхтоўкі. Разам з тым, у гэтым месцы належыць выказаць шчырую падзяку Юрасю Юркевічу і Уладзіміру Ляхоўскаму, без дапамогі якіх гэты нумар быў бы значна бяднейшым, а подпісы да ілюстрацый — значна больш блытанымі.

Пры канцы трэба адзначыць, што матэрыялы нумару паходзяць з розных крыніц, таму іх якасць непазбежна адрозніваецца. Гэта — свайго роду кошт за знаёмства з аўтэнтыкай БНР.

Валер Булгакаў